

Psikolojik Danışmanların Travmaya Müdahale Becerisi Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Metin TAYTAŞ¹ , Fuat TANHAN²

Öz: Bu araştırmanın amacı, psikolojik danışmanların travmaya müdahale becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmektir. Çalışmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda çalışan psikolojik danışmanlar oluşturmaktadır. Çalışmaya Türkiye genelinden 265 psikolojik danışman gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada yapı geçerliğini kontrol etmek için açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmıştır. İç tutarlılık katsayısı Cronbach's Alpha (alfa) değeri .879 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin toplam varyansın % 59.55'ni açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için yapılan faktör analizleri sonucunda 10 ölçek maddesinin "Bilişsel" ve "Duygusal" şeklinde iki boyuttan oluştuğu görülmüştür. Çalışmadan elde edilen bulgular, ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik özelliklerinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Psikolojik Danışman, Travma, Geçerlik, Güvenirlilik

The Scale of Psychological Counselors' Ability to Intervene in Trauma: Validity and Reliability Study

Abstract: The purpose of this study is to develop a scale for measuring the skills of psychological counselors in responding to trauma. The sample group for the study consists of psychological consultants working in schools affiliated with the Ministry of National Education. 265 psychological consultants from all over Turkey volunteered to participate in the study. Exploratory factor analysis (AFA) and confirmatory factor analysis (DFA) were used to check the construct validity of the study. The Cronbach's alpha value of the internal consistency coefficient was found to be 0.879. In addition, it was found that the scale explained 59.557% of the total variance. As a result of factor analyses conducted to test the structural validity of the scale, it was seen that the 10 scale items consist of two dimensions in the form of "cognitive" and "emotional". The findings show that the validity and reliability characteristics of the scale are at a good level.

Keywords: Psychological Counselor, Trauma, Validity, Reliability

Geliş Tarihi: 14.03.2022

Kabul Tarihi: 11.04.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

* Bu çalışmanın bir bölümü 22. Uluslararası PDR kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Dr. Milli Eğitim Bakanlığı, Psikolojik Danışman, metintaytas@gmail.com, 0000-0003-3585-7357

² Prof. Dr. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, fuad65@gmail.com, 0000-0002-1990-4988

Atıf için/To cite: Taytaş, M. & Tanhan, F. (20 22). Psikolojik danışmanların travmaya müdahale becerisi ölçeği: Geçerlik ve güvenirlilik çalışması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 232-246. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1087934>

Giriş

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana depresyon, sel gibi doğanın yıkıcı yönü ve savaş, ölüm gibi insanın vahşi yönü gibi travmatik olgularla yüzleşmiştir. Kaya'ya (2019) göre, gerek insan eliyle ortaya çıkan gerekse de doğal kaynaklı olsun günümüzde travmaların yaşanma oranı giderek artmaktadır. Akcan'a (2018) göre de travma sadece durumsal bir olgu olarak değil, zaman içinde gelişen uzun süreli sosyo-psikolojik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında, başlangıçta travmanın psikolojik etkilerinin çok önemsenmediği görülmektedir. Çünkü, o dönemlerde dış faktörlere bağlı ortaya çıkan travmatik durumların birey tarafından tolere edileceği düşüncesi bulunmaktaydı. Eğer travma sonrasında psikolojik sorun yaşıyorsa bu, bireyin yatkınlığının ya da mental bir sorununun olduğunu göstermekteydi. Buradan hareketle travmatik olaylar sonrasında ortaya çıkan bozukluklar hem psikopatolojik olarak hem de toplum sağlığı yönünden önemli bir tablo ortaya koymaktadır. (Kaya, 2019)

Travma kavramı, bireyi bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan etkileyen sarsıtıcı, incitici ve yaralayıcı olayların ortaya çıkardığı etki olarak bilinmektedir (Lotfi & Başçılar, 2017). Başka bir çalışmada ise, beklenmedik bir anda meydana gelen ve kişinin bedensel bütünlüğünü bozan ve yaşamını tehdit eden yaşantılar olarak tanımlanmaktadır (Tedeschi & Calhoun, 2004).

DSM IV'te (Diagnostic and Statistical of Mental Disorders) travma olarak tanımlanan ve sonraki süreçte "stres tepki sendromu", "geçici durumsal rahatsızlıklar" ve "travma sonrası stres bozukluğu" şeklinde tanımlana gelen travma kavramı, DSM-V' te bireyin bir ölüm veya yaralanma ya da kendisine yönelik bir tehdit olayına tanık olma durumu olarak tanımlanmıştır. Doğal felaketler, trafik kazaları, istenmeyen cinsel deneyimler, fiziksel saldırılar, yaşamı tehdit eden hastalıklar, sevilen birinin ani ölümü, yangın, patlama, savaş ya da tutsaklık gibi olaylar bu tanımlama içerisinde değerlendirilebilir. Bu çerçevede yaşanan travma sonrası stres bozukluğu da DSM V'te benzer tanımlama ile kişinin verdiği tepkilerin yoğun bir korku, dehşet ve çaresizlik şeklinde tanımlanmıştır (Koroğlu, 2013).

Travmatik bir olay sonucunda bireylerin suçlu ve çaresiz benlik imajlarının yanında aynı zamanda bu benlik imajıyla uzlaşan olumsuz baş etme yöntemleri de vardır. Bu nedenle, başlangıçta ve tedavi süreci boyunca travmatik stres ile ego işlevleri arasındaki ilişkinin denetlenmesi ve tedavinin danışanın kendini önemsemesi ve değer vermesine yönelik bilişsel müdahaleleri kapsamı çok önemlidir. Bir travma sonrası psikolojik desteğe ihtiyaç duyan kişiye yardım edebilmek için bu unsurları güçlendirmek, bu yönde bir destek vermek faydalı olmaktadır. Diğer taraftan, danışanların travmaya bağlı çarpıtılmış inançlarını değiştirmelerine, duygularını ifade edebilmelerine ve stresle etkili baş etme becerileri geliştirmelerine yardımcı olan ve ilişkilerinde güvenli davranışları için cesaretlendiren terapi süreci, danışanların travmatik geçmişlerine tutsak olmadan yaşamalarını sağlamaktadır (Zara, 2004).

Bu noktada travma mağduru bireylere yardımcı olan psikolojik danışmanlar, dinledikleri öykülerle dolaylı olarak travmaya uğramaktadırlar. Danışanların yaşadıkları bazı belirtileri, daha hafif de olsa, kendilerinde bulabilirler. Hayata ve diğer insanlara güvenleri sarsılabilir. Psikolojik danışman danışanı özdeşleşip onun yaşadığı öfkeyi ve çaresizliği kendisi de yaşamaya başlayabilir ya da mağdurla özdeşleşebilir (Güveli, 2003). Öyle ki, bir danışanın yaşadığına tanık olmak veya benzer bir olayın kendisi veya yakınlarının başına geldiğini düşünmek kendisini duygusal açıdan travmatik olayın yaşanması kadar etkileyebilir. Çünkü travmanın etkisi sadece

mağdur kalan kişiyi değil, travma yaşayan danışana yardım eden kişileri de etkileyebilmektedir. Nitekim travma yaşayan bireylerle çalışan ve onların travmatik hikayelerini dinleyen psikolojik danışmanların, danışanların yaşadıklarından etkilenebilecekleri belirtilmektedir. Bu etki, alanyazında şefkat yorgunluğu (compassion fatigue) ve ikincil travmatik stres (second trauma stress) olarak tanımlanmaktadır (Herman, 2019). Başka bir araştırmada da danışmanların terapötik deneyim seviyesinin ikincil travmada önemli bir aracı olduğunu, daha deneyimli terapistlerin daha az deneyimli olanlara göre daha az semptomatolojiye sahip olduğunu belirtilmiştir (Chrestman, 1995). Bundan dolayı günümüzde travma yaşayan danışanlarla çalışmanın getirdiği stres ve yorgunluk ile başa çıkmak için psikolojik danışmanlarla ikincil travmatik stres veya şefkat yorgunluğu ile ilgili farkındalık çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir diyebiliriz.

Psikolojik danışmanlar, öğrencilerin okul içindeki uyumlarını sağlama ve gelişim dönemlerini etkileyen yaşam olaylarına karşı müdahale konusunda hazırlıklı olmalıdırlar. Çünkü, çocuk ve ergenlerin sosyal-duygusal gereksinimlerini karşılamada ve karşılaştıkları olumsuz durumlarla başa çıkmalarında en önemli yardımcılarından biri okul psikolojik danışmanlarıdır. Travma yaşamış bir kişiye yardım etmek için en önemli yollardan birisi de yardım sunacak kişinin terapötik becerilere sahip olmasıdır. Travmanın neden olduğu tahribatların tedavisi zor, stresli ve tehlikeli bir süreç olduğundan psikolojik danışmanların müdahale becerileri çok önemlidir. Bu doğrultuda psikolojik danışmanların empati, sempati ve duyarlılık gibi terapötik becerileri ile danışanlarına yardımcı olma noktasında önemli bir rol üstlenmektedirler. Bu bağlamda, bireylerin psikolojik destek ihtiyaçlarını karşılama sürecinde en önemli yardımcılarından biri olan psikolojik danışmanlara önemli görevler düşmektedir. Nitekim, hayatın her alanında giderek artan travmatik yaşantılara müdahale açısından psikolojik danışmanların bu yeterliğe sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü kanıta dayalı çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) olan bireyler için uygulanan göz hareketiyle duyarsızlaştırma ve yeniden işleme (EMDR) tekniği, oyun terapisi ve bilişsel-davranışçı terapi gibi tekniklerin etkili uygulanmasında psikolojik danışmanların terapötik becerilere sahip olmaları önem arz etmektedir. Yapılan araştırma sonuçları travmatik yaşantı sonrası sunulan psikolojik desteğin bireylerin ruh sağlığını olumlu etkilediğini göstermiştir (Beaumont vd., 2012; Kruse, vd., 2009). Nitekim, EMDR tekniğini kullanarak çocuk ve yetişkinlerde TSSB'nun tedavi edildiği (King vd., 2003) ve çocuklarda TSSB tedavisinde oyun terapisi ve bilişsel-davranışçı terapinin önemli etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mueser, vd., 2008). Bu nedenle travma yaşayan bireylerle çalışan psikolojik danışmanların genel olarak psikolojik danışmanlık bilgi ve becerilerinin yanında, travma konusunda da derinlemesine bilgi ve uygulama becerisine sahibi olmaları gerekmektedir. Diğer taraftan psikolojik danışmanların travmaya maruz kalan bireylerle çalışacak düzeyde bilgi ve beceriye sahip olmamaları kendilerini çaresiz ve yetersiz hissetmelerine sebep olmaktadır (Bengisoy & Özdemir, 2019; Uçar, vd., 2020). Bu durum psikolojik danışmanların yeterli psikolojik danışma becerilerine ve müdahale yöntem ve tekniklerine ihtiyaç duyduklarını göstermektedir (Baskin & Stalen, 2014). Dolayısıyla psikolojik danışmanların, bu terapileri iyi bilmeleri, travma yaşayan birine yönelik danışmanlık bilgi ve becerilerinin yeterli düzeyde olması, travmatik bir olay yaşamış birine psikolojik destek sunmada kendilerini yeterli bulmaları, travma yaşayan birine empatik yaklaşabilme, dinleme becerileri ve temel terapötik müdahale becerilerinin yeterli düzeyde olması beklenmektedir. Bununla ilgili Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir araştırmada psikolojik danışmanların lisansta aldıkları eğitimin okulda karşılaştıkları problemleri çözmek için yeterli olmadığı, okullarda çalışan psikolojik danışmanların % 50'sinin çocuk istismarı, intihar vb. gibi konularda kendilerini hazırlıksız ve yetersiz gördükleri bulgusu elde

edilmiştir (Allen vd., 2002). Ülkemizde de psikolojik danışmanların travmaya yönelik müdahale becerilerinin ne düzeyde olduğu bilinmemektedir. Bundan dolayı bu çalışmada, travma yaşayan bireylere yönelik psikolojik danışmanların müdahale becerileri algısı araştırılmak istenmektedir. Bu amaca ulaşmak doğrultusunda “Psikolojik Danışmanların Travmaya Müdahale Becerileri Ölçeği” geliştirilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan psikolojik danışmanların travmaya müdahale becerilerini belirleyen bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırma, psikolojik danışmanların travmaya müdahale becerisini ölçmeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Çalışmada betimsel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte olmuş veya şuan bulunan bir durumu bulunduğu biçimde tanımlamayı amaçlayan araştırma yöntemleridir (Karasar, 2009). Ölçek geliştirmede yöntem olarak izlenen süreçler ve çalışma grubuna ait özellikler aşağıda belirtilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma sürecinde psikolojik danışmanlarla çalışılmıştır. Çalışmaya katılma, etik kurulu kararı, katılımcıların çalışma hakkında bilgilendirilmesi onayı ve gönüllü katıldıkları teyid edilerek toplanmıştır. Veriler okullarda çalışan psikolojik danışmanların Ankara’da katıldığı bir eğitim esnasında toplanmıştır. Ölçek uygulamasında 265 katılımcıdan veri toplanmıştır. Araştırmada yer alan 265 psikolojik danışmanın demografik değişken bilgileri aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Değişkenlere Göre Dağılımları

Değişken		n	%
Cinsiyet	Kadın	127	47.9
	Erkek	138	52.1
Kıdem	1-5 yıl	161	60.8
	6-10	69	26
	11-15	17	6.4
	16-20	11	4.2
	20 ve üstü	7	2.6
Travmaya müdahale konusunda lisans eğitiminizi yeterli buluyor musunuz?	Yeterli	49	18.5
	Yetersiz	216	81.5
	%25 oranında	211	79.6
Travmatik olaylara maruz kalan öğrencilerle ne sıklıkla karşılaşıyorsunuz?	%50 oranında	32	12.1
	%75 oranında	20	7.5
	%100 oranında	2	0.8
Daha önce travma yaşayan birine psikolojik bir destekte buldunuz mu?	Evet	205	77.4
	Hayır	58	21.9
	Evet yeterli buluyorum	39	14.7
Travmatik bir olay yaşamış birine psikolojik destek sunmada kendinizi yeterli buluyor musunuz?	Hayır yeterli bulmuyorum	48	18.1
	Kısmen yeterli buluyorum.	178	67.2

Çalışma evreninde ulaşılan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan psikolojik danışmanlardan 1 ile 5 yıl aralığında çalışan 161 (% 60) kişi, 6 ile 10 yıl aralığında çalışan 69 (%26) kişi, 11 ile 15 yıl aralığında çalışan 17 (% 6) kişi, 16 ile 20 yıl aralığında çalışan 11 (% 4) kişi, 20 yıl ve üstü çalışan 17 (% 6) kişi olarak belirlenmiştir. Psikolojik Danışmanlardan, travmaya müdahale konusunda lisans eğitiminizi yeterli buluyor musunuz? Sorusuna; yeterli diyen 49(%18) kişi, yetersiz diyen 216(%81) kişi olmuştur. Travmatik olaylara maruz kalan öğrencilerle ne sıklıkla karşılaşıyorsunuz? Sorusuna; %25 oranında diyen 211 (%79) kişi, %50 oranında diyen 32 (%12) kişi, %75 oranında diyen 20 (%7) kişi, %100 oranında diyen 2 (%0,8) kişi olmuştur. Daha önce travma yaşayan birine psikolojik bir destekte bulundunuz mu? Sorusuna; Evet diyen 205(%77) kişi, Hayır diyen 58(%21) kişi olmuştur. Travmatik bir olay yaşamış birine psikolojik destek sunmada kendinizi yeterli buluyor musunuz? Sorusuna; Evet yeterli buluyorum diyen 39 (% 39) kişi, Hayır yeterli bulmuyorum diyen 48(% 18) kişi, Kısmen yeterli buluyorum diyen 178 (% 67) kişi olmuştur.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada “Psikolojik Danışmanlarının Travmaya Müdahale Becerileri Ölçeği”ni geliştirmek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan “psikolojik danışmanların travmaya müdahale becerileri anketi” ve “kişisel bilgi formu” kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçek geliştirme sürecinde ankette yer alması düşünülen maddeler için; rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programında yer alan dersler, okul psikolojik danışmanlarının rolleri, görevleri ve sorumlulukları, psikolojik danışmanların aldıkları hizmet içi eğitimler ile psiko-sosyal eğitim programları ve araştırmacılar tarafından geliştirilen “psikolojik danışmanlarının karşılaştıkları problemler nelerdir anketi” ile veri toplanmıştır. Daha sonra araştırmacı tarafından elde edilen soru maddeleri “PDTMBÖ” adı altında soru havuzunda birleştirilerek toplam 66 maddelik anket şeklinde bu alandan deneyimli 4 uzman görüşüne sunulmuş ve görüş alınmıştır. En nihayetinde “PDTMBÖ” 23 maddeye indirilerek okul psikolojik danışmanlarına uygulanmıştır. Veriler Ankara’da iki haftalık bir eğitime katılan ve Türkiye’nin her ilinden gelen psikolojik danışmanlardan, eğitim öncesi, 15 dakikalık bir sürede toplanmıştır.

Ölçek verileri toplandıktan sonra verilerin analiz sürecine geçilmiştir. Analiz sürecinde ölçeğin geçerliği için yapı, kapsam ve uyum geçerliği incelenmiştir. Yapı geçerliği AFA ile yapılmış, DFA süreci ile devam etmiştir. Açıklayıcı faktör analizi ile hazırlanan taslak formun yapısal özellikleri incelenerek alt boyutlar belirlenmiştir. Daha sonra doğrulayıcı faktör analizi ile bu yapının doğruluğu test edilmiştir. Kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca güvenilirlik çalışması kapsamında iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır.

Bulgular

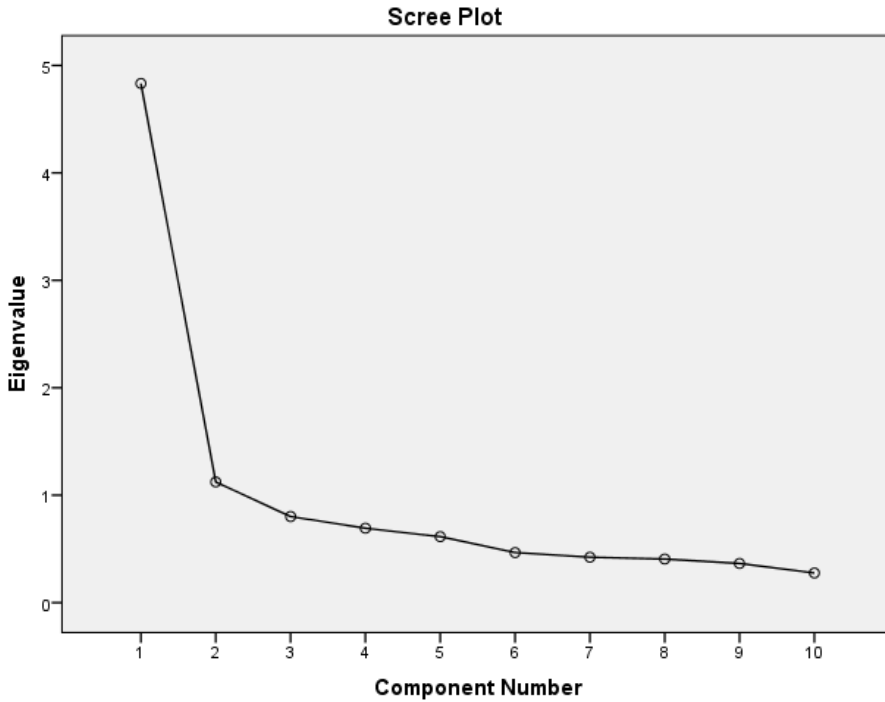
Açıklayıcı Faktör Analizi

Açıklayıcı faktör analizi ile incelenen veri setinin uygulanabilirliği Kaiser-Meyer-Olkin(KMO) ve Barlet testi ile analiz edilmiştir. Ölçeğin alt faktörlerini belirlemek için varimax (dik döndürme) yöntemi kullanılmıştır. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizler sonucunda 10 madde ile geliştirilen Psikolojik Danışmanların Travmaya Müdahale Becerileri Ölçeğinin algı düzeyleri beşli likert derecelendirme şeklinde ölçeklendirilmiştir. Oluşturulan likert tarzı ifadeleri; tam bana göre, genellikle bana göre, bazen bana göre, çok az bana göre, hiç bana göre değil

biçimindedir. Geliştirilen ölçekte elde edilen toplam puana ilişkin dağılım Kolmogorov Smirnov analizi ile test edilmiştir. Ölçekte homojenliği testetmek için Levene's Statistics testine bakılmıştır. Söz konusu ölçüğümüzde KMOdeğerinin, 890, $\sim X^2 = 1092,485$, $sd=45$ ve $P=,000$ olduğu görülmüştür. KMO testine göre elde edilen değerlere baktığımızda; 0,50 zayıf, 0,60 orta, 0,70 iyi, 0,80 çok iyi, 0,90 mükemmel olarak kabul edilmektedir (Sharma, 1996). Çalışmamızda bu değer, 89 çıkması veri seti yapısının faktör analizi için çok iyi olduğunu göstermektedir. Bartlett testi sonuçlarına baktığımızda da ki-kare (X^2) değerinin anlamlı olduğu görülmüştür ($X^2_{45}=1092,485$; $p< .05$).

Şekil 1

Açımlayıcı faktör analizi özdeğer grafiği (Scree Plot)

Faktör analizinde ölçekte yer alan maddelerin bir faktörde yer alıp almaması o faktörle olan ilişkisini gösteren yük değerinin yüksek olması ile ilgilidir. Bir faktörde yüksek yük değeri gösteren maddeler faktörün tanımladığı yapıyı ölçen maddeler olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2003). Madde faktör yük değerinin de 0,40 ve daha üstü olması gerekmektedir. Bazı kaynaklarda ise madde faktör yük değerlerinin 0.50 den büyük olması istenmektedir (Matsunaga, 2010). Bu çalışmada faktör yük değeri. 60 ve üstü olan maddeler analize dahil edilmiştir. Döndürülmüş faktör yük değerlerine bakılarak 13 maddenin geçerlilikleri düşük kabul edilerek, bu maddelerin ölçeğin amacına hizmet etmediği gerekçesiyle ölçekten çıkarılmıştır. Böylece her bir maddenin faktör yükünün yüksek olması nedeniyle, ölçüğümüzü en iyi temsil eden maddelerin ölçekte olduğu söylenebilir. Faktör analizi sonucunda elde edilen şekil 1'deki faktörlere ait özdeğer (scree plot) grafiği ve açıklanan varyanslar incelendiğinde ölçeğin iki faktör altında toplandığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak 10 maddeden elde edilen ölçüğümüzün madde-test toplam korelasyonu, standart sapmaları ve ortalama değerleri aşağıda Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2*Maddelerin Toplam Korelasyon Değerleri, Standart Sapma Ve Ortalamaları*

Maddeler	Madde Toplam Korelasyonu	Sd.	Mean
1.Danışanlarımla empati kurmakta zorlanırım.	,459	,81839	,5736
2.Danışanlarıma yardım edemeyeceğimi düşünürüm	,526	,95544	1,0038
3.Danışma yapma konusunda isteksizimdir.	,591	,79579	,6075
4.Danışanlarımla görüşmeyi iptal etmeleri durumunda bir rahatlama hissederim.	,585	,85670	,6302
5.Danışman sonrasında kendimi bunalmış hissederim.	,672	,95298	,9698
6.Danışma sürecinde duygularımı kontrol etmekte zorlanırım.	,637	,88725	,9094
7.Danışma sürecinde kendimi kaygılı hissederim.	,707	,93412	1,0491
8.Danışanlarımla travma yaşantılarımı dinledikçe kendimi boşlukta hissederim.	,735	,90153	,8113
9.Danışanlarımla travmatik yaşantılarımı dinledikten sonra uykuya dalmakta zorlanırım.	,536	1,05556	1,0566
10.Danışanlarımla görüştüğümde sonra daha fazla stresli ve gergin olurum.	,592	,99498	1,1698

Tabloya baktığımızda ölçekteki maddelerin toplam korelasyon değerleri 0,459 ile 0,735 arasında değiştiği görülmektedir. Faktör analizine ilişkin elde edilen bulgular, 10 madde ile oluşturulan iki boyutlu ve geçerliği sağlanmış bir ölçme aracının geliştirildiği anlaşılmaktadır. Ölçek son hali ile yukarıda tablo 2’de yer alan 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin değerler aşağıda tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3*Ölçeğin Alt Boyutlarına İlişkin Toplam Açıklayıcı Varyans Değerleri*

Alt Boyutlar	Alt Boyutların Öz değeri	Varyans %	Toplam Açıklayıcı Varyans %
Bilişsel	4,833	48,325	48,325
Duygusal	1,123	11,232	59,557

Tablo 3 incelendiğinde yapılan analiz sonucunda analizde değerlendirmeye alınan 10 maddeden özdeğeri 1 üzerinde olan 2 bileşen olduğu görülmektedir. Söz konusu bu bileşenlerin varyansa katkısının 59,557 olduğu tespit edilmiştir. İncelenen toplam varyans tablosuna göre 2 bileşenin varyansa iyi katkı sağladığı fakat diğer bileşenin varyansa katkısının az olduğunu görülmüştür. Bundan dolayı 2 faktöre karar verilmiştir. PDTMBÖ’ nin açıklayıcı faktör analizinde faktör yük değeri için .59 kabul edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı, 879 olarak bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda analize alınan 23 maddeden 1,2,3,4,5,7,9,12,17,18,19,20,23 maddeleri toplam varyans değerleri düşük olduğundan dolayı analizden çıkarılmıştır. Madde faktör yük ilişkileri aşağıda tablo 4’ te verilmiştir.

Tablo 4

Madde Faktör Yük Değerleri

MADDELER	1.BOYUT	2.BOYUT
	BİLİŞSEL (,783)	DUYGUSAL (,837)
6	,620	
8	,541	
10	,839	
11	,770	
13	,583	
14		,560
15		,610
16		,604
21		,805
22		,859
10 madde	5 madde	5 madde

Not: Parantez içindeki değerler alt boyutların alfa değerleridir.

Tablo 4’te görüldüğü gibi, birinci faktör altında 5 madde yer almış ve madde yük değerleri .83 ile .54 aralığında yer almıştır. İkinci faktör altında yer alan 5 maddenin faktör yük değerleri ise .85 ve .56 arasında değişmektedir. Benzer şekilde tablo 4’te görüldüğü gibi 10 maddenin faktör yük değerleri 0,541 ile 0,859 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ölçeğin alt faktörlerinden elde edilen alfa güvenirlik katsayılarına bakıldığında ise 1.faktör için alfa değeri 0,783, 2. faktör için alfa değeri 0,837 olarak elde edilmiştir.

PDTMBÖ’ 10 madde ve 2 alt faktör ile son halini aldıktan sonra ölçeğin güvenirliği ve testin geneline ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Özdamar’a (2004) göre, bu katsayı değeri ölçekte yer alan bütün maddeler dikkate alınarak hesaplandığı için testin genel güvenirlik yapısını en iyi yansıtan katsayısıdır. Ölçeğimizin son halinin alfa güvenirlik katsayısı da 0,879 olarak hesaplanmıştır. Ulaşılan bu sonuca göre ölçeğin güvenirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin açıcı faktör analizinin doğrulanması amacı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bunun için Lisrel 8.71 paket programı kullanılmıştır. 10 madde ve iki boyutlu ölçeği doğrulamak için doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizine yönelik analiz sonuçları aşağıda tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

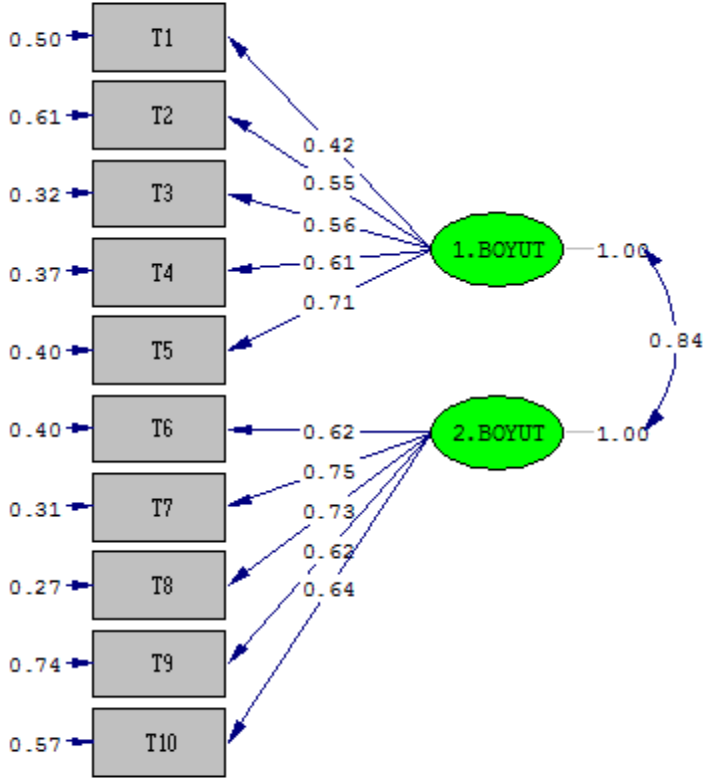
Ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları

İncelenen Uyum Değerleri	Mükemmel Uyum Ölçütü	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütü	Ölçeğe İlişkin Değerler	Uyum Durumu
P	$p < 0,05$	$p < 0,05$	0,000	Mükemmel
$X^2/sd(CMIN/DF)$	$0 \leq X^2/sd \leq 2$	$2 \leq X^2/sd \leq 3$	3	Kabul Edilebilir
RMSEA	$.00 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .08$	0,09	Kabul Edilebilir
CFI	> 0.95	$.90 \leq CFI \leq .95$	0,96	Mükemmel
NFI	> 0.95	$.90 \leq CFI \leq .95$	0,95	Kabul Edilebilir
NNFI	> 0.95	$.90 \leq CFI \leq .95$	0,95	Kabul Edilebilir

Tablo 5’te Ki-kare serbestlik derecesi mükemmel bir düzeyde ($X^2/sd= 116,85$) çıkmıştır. Ölçek için elde edilen ve gözlenen kovaryans matrisi arasındaki fark ($p < 0,05$) da kabul edilebilir düzeyde çıkmıştır. Diğer taraftan yaklaşık hataların kare kökünün (RMSEA) 0.09 düzeyinde bir uyum indeksinin elde edildiği görülmektedir. Sümer’e (2000) göre, RMSEA değeri, 05’e eşit veya daha küçük ise uyum mükemmel, .08 ve altında ise iyi uyuma ve .10’un altında ise kabul edilebilir uyuma karşılık gelmektedir. Buna göre elde edilen RMSEA değerinin kabul edilebilir olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde NNFI (normlaştırılmamış uyum endeksi) değeri .95, NFI (uyum endeksi) değeri .95 ve CFI (karşılaştırmalı uyum endeksi) değerinin .98 olduğu gözlenmiştir. NNFI, NFI ve CFI değerleri .95’in üzerinde ise uyum mükemmel, .90’ın üzerinde ise uyum kabul edilebilirdir(Sümer, 2000). Buna göre, yapılan analiz için NNFI, NFI ve CFI’nin mükemmel uyum gösterdikleri görülmektedir. Son olarak doğrulayıcı faktör analizi sonucunda standardize edilmiş faktör yük değerleri, hata varyansları ve modifikasyonları içeren yol diyagramı aşağıda şekil 2’ de gösterilmiştir.

Şekil 2

Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonucu Oluşan Madde Yük Diyagramı

Chi-Square=116.85, df=34, P-value=0.00000, RMSEA=0.096

Tartışma ve Sonuç

Psikolojik danışmanların travmaya yönelik müdahale becerisi konusunda alanyazında neredeyse araştırma bulunmayacak kadar az olmasına rağmen travmaya müdahale etme konusu gerek dünyada gerekse ülkemizde uzun bir geçmişe sahiptir. Fakat travmaya müdahale becerisi konusunda özellikle psikolojik danışmanlık alanında yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Oysaki eğitim kurumlarında psikolojik danışmanlık hizmeti veren okul psikolojik danışmanları travma yaşayan bireylere destek sunma ve müdahale becerilerine sahip olup olmadıkları konusundaki performanslarının önemi açıktır. Ayrıca psikolojik danışmanların travmaya müdahale noktasındaki yeterlikleri performanslarını ve buna bağlı olarak müdahale becerilerini etkileyen bir özellik olarak algılanabilir. Dolayısıyla bu çalışmada psikolojik danışmanların travmaya müdahale becerilerini ölçebilecek bir ölçek geliştirilmek amaçlanmıştır.

Travmaya müdahale etme ile ilgili yeterlik alanlarında psikolojik danışmanların deneyimleri ile danışmanlarına yardım etmek için gerekli bilgi ve becerilerinin yanı sıra empati,

iyimserlik, farkındalık ve olumlu tutum gibi özelliklerin de önemli olduğu savunulmuştur (Gönültaş & Çakar, 2020). Böylelikle travmaya müdahalede duygusal, bilişsel ve davranışsal değişimin bir bütünlük teşkil ettiği görülmektedir. Benzer şekilde danışmanların, travma yaşayanlarla çalışabilmesi için, kuramsal ve teknik bilginin yanında travmaya yönelik klinik becerilerinin de olması gerektiği belirtilmiştir (Layne vd., 2014). Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi travma vakaları ile çalışacak danışmanların yeterlik alanları travmaya müdahale danışmanlığının karmaşık yapısı için çok daha spesifik konuları içermektedir. Bu nedenle, travma ile çalışma yeterliklerinin ve müdahale becerilerinin bilinmesi ihtiyaç duyulan ve gelişmekte olan bu alanda psikolojik danışmanların bilgilendirilmesi ve desteklenmesinde önemli olabilir.

“PDTMBÖ” çalışmasına yönelik yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizleri, alanyazın çerçevesinde değerlendirilmiş olup ölçek 10 madde olarak elde edilmiştir. Yapı geçerliliği ile iç tutarlık katsayısı arasında önemli bir ilişki bulunduğundan dolayı iç tutarlık analizi de yapılmıştır. Bu yolla elde edilen alfa değerinin de yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu gözlenmiştir ($\alpha = .87$). Madde analizi sonucunda elde edilen bulgular ölçeğin ölçtüğü müdahale beceri alanına ilişkin yüksek bir tutarlıkta veri sağlayabildiğini göstermektedir. Açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen ölçeğin uyum değerleri doğrulayıcı faktör analizi ile de test edilmiştir. Çünkü alanyazında doğrulayıcı faktör analizinde X^2 , RMSEA, CFI ölçütleri ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği noktasında belirleyici uyum değerleri olarak kabul edilmektedir (Brown, 2015; Sümer, 2000; Tabachnick & Fidell, 2001). Güvenirlik bulguları incelendiğinde Cronbach Alfa kat sayı değerlerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir. “PDTMBÖ”nin güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin yapılan bu çalışmanın bulguları ölçeğin, psikolojik danışmanların travmaya müdahale becerilerini belirlemek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

“PDTMBÖ” 10 maddeden oluşmakta ve 5’li likert derecelendirme ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Psikolojik danışmanların ölçek maddelerinde yer alan müdahale becerilerine yönelik algısı ifadeleri “Tam Bana Göre”, “Genellikle Bana Göre”, “Bazen Bana Göre”, “Çok Az Bana Göre”, “Hiç Bana Göre Değil” biçiminde sıralanan seçeneklerden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 50 dir. Puan artıkça psikolojik danışmanlarının travmaya müdahale becerilerine ilişkin yeterlikleri de artmaktadır.

Öneriler

Sonuç olarak yapı geçerliği amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda özdeğeri 1 den büyük olan iki faktör ile ölçek şekillenmiştir. Ancak temel faktörler dışındaki faktörler istenilen istatistiki ölçütleri karşılayamamıştır. Bundan dolayı daha büyük örneklem grubuyla çalışmanın faktör yapısını yeniden şekillendirebileceği düşünülmektedir. Ayrıca ölçeğin uygun bir ölçekle ölçüt bağıntılı geçerliliği için araştırılması psikometrik özelliklerini güçlendirebilir. Ölçeğin psikolojik danışmanlık alanında deneyimli ve yetkin olan ve olmayan iki farklı grup üzerinden test edilmesi travmaya müdahale becerisini gerçekten ölçüp ölçmediğini ortaya koymasından açısından önemli olacaktır. Ölçek psikolojik danışman adaylarının lisans programlarında aldıkları psikososyal müdahale ders ve uygulamalarının etkililiğini değerlendirmeye yönelik yapılacak araştırmalarda da kullanılabilir.

Diğer yandan günümüzde travma yaşayan danışmanlarla çalışmanın getirdiği stres ve yorgunluk ile başa çıkmak için psikolojik danışmanlarla ikincil travmatik stres veya şefkat yorgunluğu ile ilgili farkındalık çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir. Ayrıca psikolojik

danışmanlarının travma mağduru bireylere profesyonel düzeyde psikolojik destek verebilmeleri için travmaya müdahale alanında süpervizyon eğitimi olarak uzmanlaşmaları önerilebilir.

Etik Kurul İzin Bilgisi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun, 16/11/2020 tarih ve 2020/13-08 sayılı kararı gereği çalışma açısından Sosyal ve Beşeri Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Yazar Çıkar Çatışması Bilgisi: Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur ve finansman desteği alınmamıştır.

Yazar Katkısı:

Metin TAYTAŞ: Alanyazın taraması, kavramsallaştırma, metodoloji, veri toplama formunun hazırlanması ve geliştirilmesi, verilerin toplanması, işlenmesi, analizi, yorumlanması, denetim, inceleme-yazma ve düzenleme.

Fuat TANHAN: Veri toplama formunun hazırlanması ve geliştirilmesi, verilerin analizi, yorumlanması, denetim, inceleme.

Kaynakça

- Akcan, G. (2018). Travma sonrası büyüme: Bir gözden geçirme. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 61-70. <https://dergipark.org.tr/en/pub/buefd/issue/41874/505156>
- Allen, M., Jerome, A., White, A. & Marston, S. (2002). The preparation of school psychologists for crisis intervention. *Psychology in the Schools*, 39(4), 427-439. <https://doi.org/10.1002/pits.10044>
- Baskin, T. W., & Slaten, C. D. (2014). Contextual school counseling approach: Linking contextual psychotherapy with the school environment. *The Counseling Psychologist*, 42(1), 73-96. <https://doi.org/10.1177%2F0011000012473664>
- Beaumont, E. A., Galpin, A. J. & Jenkins, P. E. (2012). Being kinder to myself. A prospective comparative study, exploring post-trauma therapy outcome measures, for two groups of clients, receiving either cognitive behaviour therapy or cognitive behaviour therapy and compassionate mind training. *Counselling Psychology Review*, 27(1), 31-43.
- Bengisoy, A. & Özdemir, M. B. (2019). Psikolojik danışman/rehber öğretmenlerin bakış açısıyla psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları, *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(3), 189-93. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.19.1.24>
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. Guilford Publications.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Veri analizi el kitabı*. (3. baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Chrestman, K. R. (1995). Secondary exposure to trauma and self reported distress among therapists. *Secondary traumatic stress: Self-care issues for clinicians, researchers, and educators* içinde (ss. 29-36). <https://www.ptsd.va.gov/professional/articles/article-pdf/id13404.pdf>
- Gönültaş, O. & Savi Çakar, F. (2020). Travma psikolojik danışmanlığı ve danışman yeterliliği. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(72), 4813-4822.

<http://dx.doi.org/10.26449/sssij.2718>

- Güveli, M. (2003). *Psikiyatri penceresi*. Hayat Yayınları
- Herman, J. L. (2019). *Travma ve iyileşme* (Çev. Tamer Tosun). Literatür Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Nobel Yayınevi.
- Kaya, Z. (2019). *Travma psikolojik danışmanlığı*. Pegem Akademi.
- King, N. J., Heyne, D., Tonge, B. J., Mullen, P., Myerson, N., Rollings, S. & Ollendick, T. H. (2003). Sexually abused children suffering from posttraumatic stress disorder: Assessment and treatment strategies. *Cognitive Behaviour Therapy*, 32(1), 2-12. <https://doi.org/10.1080/16506070310003620>
- Köroğlu E. (2013). *Amerikan Psikiyatri Birliği: Ruhsal bozuklukların tanıs ve sayımsal elkitabı (DSM-5) tanı ölçütleri başvuru elkitabı*. (Çev. Ed. E. Köroğlu). Hekimler Yayın Birliği.
- Kruse, J., Joksimovic, L., Cavka, M., Wöller, W., & Schmitz, N. (2009). Effects of trauma-focused psychotherapy upon war refugees. *Journal of Traumatic Stress*, 22(6), 585-592. <https://doi.org/10.1002/jts.20477>
- Layne, C. M., Strand, V., Popescu, M., Kaplow, J. B., Abramovitz, R., Stuber, M., & Pynoos, R. S. (2014). Using the core curriculum on childhood trauma to strengthen clinical knowledge in evidence- based practitioners. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 43(2), 286-300. <https://doi.org/10.1080/15374416.2013.865192>
- Lotfi, S. & Başçılar, M. (2017). Travma sonrası stres bozukluğu ve sosyal hizmet. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 275-286. <https://dergipark.org.tr/en/pub/igusabder/issue/32050/343152>
- Matsunaga, M. (2010). How to factor analyze your data right: Do's, don'ts, and how to's. *International Journal of Psychological Research*, 3(1), 97-110. <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=299023509007>
- Mueser, G., Amori, G., Hutterer, R., Krystufek, B., Yiğit, N. & Mitsain, G. (2008). *Mus musculus*. The IUCN Red List of Threatened Species.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ve istatistiksel veri analizi 1*. Kaan Kitabevi.
- Sharma, S. (1996). *Applied multivariate techniques*. John Wiley and Sons Inc.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6) 49-74. <https://psycnet.apa.org/record/2006-04302-005>
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (3rd ed.). Harper Collins.
- Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1-18. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1501_01
- Uçar, S., Yıldız, Y., Dursun Bilgin, M., & Baştemur, Ş. (2020). Okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarıyla çalışma yeterliliklerine ilişkin nitel bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 404-414. <https://dx.doi.org/10.16986/HUJE.2018044070>
- Zara, A. (2004). Cinsel istismara bağlı travma: Psikolojik tedavi süreci ve ilkeleri. *Türk Psikoloji*

Yazıları, 7(14), 15-22. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail>.

Extended Summary

The most important point in helping a person who has experienced trauma is that the person who will offer assistance has therapeutic skills. In this regard, psychological counselors are one of the most important assistants in the process of meeting the psychological support needs of people. On the other hand, people with post-traumatic stress disorder need to have therapeutic skills in techniques such as eye movement desensitization and reprocessing (EMDR), game therapy, and cognitive-behavioral therapy. It has been concluded that PTSD is treated in children and adults using the EMDR technique (King et al., 2003) and that game therapy and cognitive-behavioral therapy have an important effect on the treatment of PTSD in children (Mueser et al., 2008). Therefore, as psychological consultants, these therapies have a sufficient level of knowledge and skills for living well and trauma counseling for someone who has been traumatized enough to find themselves having lived through such a traumatic event. Therefore, an empathetic approach to providing psychological support to be able for therapeutic intervention is expected to be an adequate level of basic skills and listening skills. In a study in the United States of America, the licensing of counselors in the education they receive at school is not enough to solve the problems they face, with 50% of child abuse, suicide, etc. It has been found that they consider themselves unprepared and inadequate for such matters (Allen, Jerome, White, and Marston, 2002). It is not known at what level the psychological counseling intervention skills for trauma care are in our country. Therefore, in this study, it is desirable to investigate the competence level of intervention skills of psychological counselors for individuals experiencing trauma. To achieve this goal, the Psychological Consultants ' Trauma Intervention Skills Scale "PCTISS" has been developed.

The sample group for the study consists of psychological consultants working in schools affiliated with the Ministry of National Education. The data was collected by interviewing psychological consultants working in schools. 265 psychological consultants from all over Turkey participated as volunteers in the study. In the analysis process, the structure, scope, and compliance validity of the scale were examined for the validity of the scale. The structural features of the draft form prepared by exploratory factor analysis were examined and the sub-dimensions were determined. Then, the accuracy of this structure was tested by confirmatory factor analysis. Expert opinion has been consulted for the validity of the scope. In addition, internal consistency coefficients were calculated within the scope of the reliability study. The applicability of the data set examined by exploratory factor analysis was analyzed by Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and the Barlet test. The varimax (vertical rotation) method was used to determine the sub-factors of the scale.

In the developed scale, the KMO value was found to be 890, $\sim X^2 = 1092,485$, $sd=45$, and $P=,000$. In our study, it is shown that this value is very good for factor analysis of the data set structure of 89 countries. As a result of the validity and reliability analyses conducted, the perception levels of the psychological counselors' trauma intervention skills scale were scaled in the form of a five-point Likert rating. Created Likert-style expressions; just for me, usually for me, sometimes for me, very little for me, not for me at all. After PCTISS was finalized with 10 items and 2 sub-factors, Cronbach Alpha internal consistency coefficients were calculated for the reliability of the scale and the entire test. The alpha reliability coefficient of the final version of our

scale was also calculated as 0.879. To verify the exploratory factor analysis of the scale, a confirmatory factor analysis was performed. In the analysis, the chi-square degree of freedom turned out to be at an excellent level ($X^2/sd= 116.85$). The difference between the covariance matrix obtained and observed for the scale ($p<0.05$) also turned out to be acceptable. On the other hand, it is seen that the square root of the approximate errors (RMSEA) is obtained with a compliance index at the level of 0.09. Similarly, the NNFI value of 0.95, the NFI value of 0.95, and the value of the CFI have been observed to be 98. Accordingly, for the analysis carried out, it seems that NNFI, NFI, and CFI are in perfect harmony.

It seems that the studies conducted, especially in the field of psychological counseling, on the ability to intervene in trauma are quite limited. However, school psychological consultants who provide psychological counseling services in educational institutions are clear about the importance of their performance in providing support to individuals experiencing trauma and whether they have the skills to intervene. In addition, the competence of psychological counselors at the point of intervention in trauma can be perceived as a feature that affects their performance and, accordingly, their intervention skills. Therefore, this study aimed to develop a scale that can measure the trauma intervention skills of psychological counselors. The validity and reliability analyses conducted for the study of "PCTISS" were evaluated within the framework of the literature and the scale was obtained as 10 items. The findings obtained as a result of the item analysis show that the scale can provide high consistency of data on the intervention skill area measured by it. The adaptation values of the scale obtained as a result of exploratory factor analysis were also tested by confirmatory factor analysis. Because the X^2 , RMSEA, and CFI criteria are accepted as the determining compliance values at the point of validity and reliability of the scale in the confirmatory factor analysis in the literature (Sumer, 2000; Tabachnick & Fidell, 2001; Brown, 2015), when reliability findings are examined, it is observed that Cronbach's alpha coefficient values are quite high. The findings of this study on the reliability and validity of "PCTISS" show that the scale is a valid and reliable tool for determining the trauma intervention skills of psychological counselors. "PCTISS" consists of 10 items and has been prepared as a 5-point Likert rating scale. The lowest score that can be obtained from the scale is 10, and the highest score is 50. As the score increases, the competencies of psychological consultants regarding trauma intervention skills also increase.